

OTVORENO PISMO

**FEDERICA MOGHERINI, VISOKA PREDSTAVNICA EU ZA VANJSKE
POSLOVE I SIGURNOSNU POLITIKU**

**JOHANNES HAHN, KOMESAR EU ZA POLITIKU SUSJEDSTVA I
PREGOVORE O PROŠIRENJU**

JOHN KERRY, AMERI KI DRŽAVNI SEKRETAR

I

VIJE E EVROPSKE UNIJE ZA VANJSKE POSLOVE

Dvadeset godina nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, politika, ekonomska i socijalna situacija u Bosni i Hercegovini (BiH) se stalno pogoršava., dostigavši uznemiruju i nivo protekle godine. Oprezan tekst Izvještaja o napretku objavljen 10. novembra 2015. nedovoljno ukazuje na ozbiljnost politike i ekonomske situacije u zemlji. Govore i o 'prostoru za poboljšanje' i 'ranim fazama' reformskog razvoja, izvještaj pogrešno tuma i isprazne i neimplementirane reformske mjere kao 'izvjestan napredak'. Što je još važnije, unutrašnja stabilnost BiH, koja je pod stalnom prijetnjom, spominje se tek uzgred.

Zauzete globalnim problemima EU i SAD su postepeno napuštale svoje zakonske i moralne obaveze da podrže Dejtonski sporazum iz 1995. i pokazale sve manji interes za Ured visokog predstavnika (OHR) i mirovne snage EU (EUFOR), koji su ključni mehanizmi za osiguranje njegove civilne i vojne implementacije. Kao rezultat, Dejtonski ustav je postao igračka između u tri dominantne etno-nacionalne elite, a stabilnost BiH je ugrožena.

Najglasniji izazov za ustavni i teritorijalni integritet BiH ostaje predsjednik Republike Srpske (RS) Milorad Dodik, koji poziva na referendum kako bi se osporile ovlasti državnog sudstva i OHR-a. Ali gospodin Dodik nije sam u svom nepoštivanju institucija na državnom nivou. Institucije na raznim administrativnim nivoima u cijeloj zemlji ignorirale su i nisu implementirale oko 85 odluka Ustavnog suda BiH. Operativno funkcioniranje države podrivaju jaki sukobi između političkih elita. I dok lideri bosanskih Hrvata traže stvaranje zasebnog hrvatskog entiteta, bosnjački političari insistiraju na centralizovanoj državi koja je neprihvatljiva mnogim političarima iz redova bosanskih Hrvata i Srba.

Kako bi osigurao svoju vlast u RS stvaraju i okruženje straha od nasilja, gospodin Dodik koristi referendum kao dio svoje kampanje za lokalne izbore 2016. Zavisno od toga da li će se ovaj prvi referendum održati i međunarodne reakcije na to, moglo bi doći i do drugog referenduma – o nezavisnosti RS – koji gospodin Dodik neprekidno najavljuje (prema njegovim posljednjim izjavama on je najavljen za 2018). Bez

obzira na injenicu da je stvaranje nezavisne RS neizvodljivo, sama organizacija referenduma o nezavisnosti RS ugrožava teritorijalni integritet BiH i skoro izvjesno vodi do novog nasilja. Stoga ovaj prvi referendum treba shvatiti ozbiljno kao stvarnu prijetnju za stabilnost zemlje i sigurnost regiona uopće.

S obzirom na uznemirujuću i razvoj situacije posljednjih nekoliko mjeseci, **mi dole potpisani akademici i politički analitičari, pozivamo Evropsku uniju i SAD, kao i strane institucije koje su one članice, da pojačaju svoje opredjeljenje za evropsku budućnost BiH, da pokažu vrstu ruku prema onima koji ometaju procese reformi i udruženo iskoriste svoje uticaje na koordiniran način.** Tako će bismo naglasili da svi akteri u BiH moraju poštovati dejtonski okvir kao dio međunarodnog projekta sve dok se ne zamijeni sistem političke odgovornosti..

Glavni pokretač reformi u BiH je Evropska unija sa svojom politikom uvjetovanja. Ipak i Sjedinjene Države treba da budu aktivan partner u procesu reformi u BiH i na postojeći sistem nepotizma, posebno – ali ne isključivo – kroz svoje finansijske i vojne uticaje na institucije kao što su Međunarodni monetarni fond i NATO.

Mi priznajemo i podržavamo potrebu da lokalne zajednice imaju vlasništvo nad budućnošću u BiH, ali tako će vjerujemo da se ono može uspostaviti i istinski podržati samo kad zapadne zemlje pomognu da se osigura povoljno okruženje za domaće aktere u BiH koji se zalažu za inkluzivne i održive napore prema napretku.

Sadašnji pristup reformama u BiH pokazao se neuspješnim, pošto nije donio nikakve trajne rezultate u proteklih deset godina. Iako je uveliko pozdravljena, prošlogodišnja evropska inicijativa nije dovela do vršenjem međunarodnog angažovanja i dosad je donijela relativno skromne rezultate.

Zbog nezadovoljavajućeg napretka reformi i zabrinjavajuće sigurnosne situacije u BiH, želimo naglasiti tri ključna prioriteta za međunarodni angažman, koja su dalje razrađena u priloženoj listi preporuka.

Prvo, potrebno je prepoznati da postepeni pristup reformama ne djeluje. Reforme nisu prihvaćene kao dio općeg demokratskog progresa nego kao zadovoljavanje formalnosti. U isto vrijeme, mnoge reforme nisu implementirane čak i kad su usvojene. Dopuštajućim elitama da zanemare reforme koje nisu u njihovom interesu, EU i SAD omogućuju dalje održavanje sistema koruptivne i nedemokratske prakse. Zapadne zemlje i međunarodne finansijske institucije moraju biti spremne da pojačaju politički i diplomatski pritisak, kao i finansijske, putne i ostale sankcije protiv onih koji ometaju reformski proces.

Drugo, potrebno je vrsto opredjeljenje za vladavinu prava. Sve su dublje frustracije zbog korumpiranog i neefikasnog pravnog sistema, koji koči i svaki drugi razvoj u zemlji. Potrebno je insistirati na profesionalnom, nepristranom i nezavisnom sudstvu; implementiranju i primjeni zakona bez političkog uplitanja; i suđenju za korupciju i privredne zločine. Samo reforma korumpiranog javnog sektora, depolitizacija

zapošljavanja i poslovne klime i otvorena istraga ranijih privatizacija mogu otvoriti vrata za ekonomsku reformu i uspostavu slobodnog tržišta. I EU i SAD imaju politiku i finansijska sredstva da sankcioniraju korumpirane sudove i politički uticaj, kojima treba stati u kraj.

Te reforme, građani BiH trebaju biti stavljani u centar svih političkih dešavanja. Svi segmenti BiH društva, a ne samo lokalni političari, su partneri međunarodnih zajednica u reformskom procesu u svim relevantnim oblastima politike – posebno poljoprivredi, zakonu o radu, javnim službama i socijalnoj sigurnosti. Pregovori o reformama iza zatvorenih vrata ne vode do stvaranja demokratske političke kulture. Javno uključivanje građana mora postati dio reformske strategije prema BiH.

Ove reforme imaju za cilj da isključe nepotizam i korupciju iz sistema, smanjuju i moć zatvorenih elita i omogućuju i zemlji i njenoj politici, zakonu i ekonomiji priliku da napreduju. I EU i SAD imaju kako vlastite tako i zajedničke instrumente: sada im je potrebna volja i odlučnost da ih upotrijebe.

S poštovanjem,

Jessie Hronešová, Oxford University, United Kingdom

Srećko Latal, Balkan Insight and SOS, Bosna i Hercegovina

Sir David Madden, former British diplomat, Oxford University, United Kingdom

Dr Adis Merdžanović, Oxford University, United Kingdom

Dr Othon Anastasakis, Oxford University, United Kingdom

Dr Ioannis Armakolas, University of Macedonia & Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, Greece

Prof Richard Caplan, Oxford University, United Kingdom

Dr Catherine Baker, University of Hull, United Kingdom

Prof Florian Bieber, University of Graz, Austria

Prof Valerie Bunce, Cornell University, United States

Dr Aida Hozic, Associate Professor, University of Florida, United States

Tanya Domi, Adjunct Professor, Columbia University, United States

Prof Adam Fagan, Queen Mary University of London, United Kingdom

Dr Eric Gordy, University College London, United Kingdom

Jasmin Hasi, LUISS Guido Carli Rome, Italy

Prof R. Bruce Hitchner, Tufts University, United States

Dženeta Karabegović, University of Birmingham, United Kingdom

Dr Soeren Keil, Canterbury Christ Church University, United Kingdom

Daniela Lai, Royal Holloway, University of London, United Kingdom

Dr James Lyon, University of Graz, Austria

Jasmin Mujanovi , York University, Canada

Dr Lara J. Nettelfield, Royal Holloway, University of London, United Kingdom

Prof Kalypso Nicolaidis, Oxford University, United Kingdom

Miran Norderland, London School of Economics, United Kingdom

Dr Jelena Obradovi -Wochnik, Aston University, United Kingdom

Jasmina Opardija-Susnjar, University of Fribourg, Switzerland

Sevan Pearson, Ludwig-Maximilians University, Germany

Srdjan Puhalo, independent political analyst, Bosna i Hercegovina

Andras Riedlmayer, Harvard University, United States

Jonathan Scheele, University of Oxford, United Kingdom

DrNenad Stojanovi , Princeton University, United States

Dr Jelena Suboti , Associate Professor, Georgia State University, United States

Dr Milada Anna Vachudova, Associate Professor, University of North Carolina at Chapel Hill, United States

Napomena: Stavovi sadržani u ovom pismu su li ni stavovi potpisnika i ne predstavljaju zvani nu poziciju njihovih institucija.

ANEKS

Preporuke

I. BiH nije demokratska zemlja i sadašnji razvoj je ne vodi na put demokratizacije.

- Ključni element za stabilizaciju situacije u BiH jeste jačanje političkog i diplomatskog pritiska, kao i korištenje finansijskih, putnih i drugih sankcija protiv onih koji ometaju reformne procese.
- EU i SAD i njihove institucije treba da pojačaju nadzor nad političkim potezima i finansijskim tokovima koji su povezani sa lokalnim političkim liderima i tajkunima koji ne žele da podrže reforme. Glavni je cilj jačanje vladavine prava.
- Političke stranke su autokratski centrimo i, koji tvrde da nude mir, ali samo kao nagradu za favoriziranje, nepotizam i korumpirano dobavljanje radnih mjesta, ugovora i usluga. Njihov uticaj na javne kompanije treba isključiti.
- Političkim zvanicima treba zabraniti da okupiraju višestruke funkcije i dobijaju zagarantirane lične prihode zbog političkih pozicija koje zauzimaju.

II. Dugoročno na krizu i stagnaciju u BiH se ne smije pogrešno okarakterisati kao stabilnost, što krizu duže traje, pojava se prijetnja od ozbiljne eskalacije

- Dosljedan i vrst nadzor je imperativ kako bi doma a politika scena prestala da sumnja u opredjeljenja EU i SAD, koja su bila narušena zbog njihovog ignorisanja postepene radikalizacije politike scene u BiH.
- Da bi vratili moralni autoritet u zemlji, EU i SAD ne smiju samo prezentirati planove reformi i primati prazna obećanja od lokalnih političara, nego pojačati i nadgledati njihovo implementiranje.
- Treba isključiti svaku mogućnost budu ih nasilnih sukoba, kako bi se potkopao instrumentalizirani osjećaj prijetnje od strane drugih grupa koji su usadile politike elite. Građani moraju shvatiti da jedina prijetnja dolazi od njihovih političkih lidera – a ne od lidera drugih grupa.
- Da bi se ojačala opredjeljenja ka sigurnosti, reducirane snage NATO-a i EUFOR-a treba pojačati kako bi se pomogli drugim političkim i diplomatskim naporima i pokazalo da nasilje nije opcija.

III. Profesionalno, nepristrano i nezavisno pravosuđe je ključ za sve druge reforme u zemlji.

- Bosanski sistem nepotizma, koji sprečava svaki politički i ekonomski razvoj podržava korumpirano pravosuđe. Postoje i mehanizmi strukturalnog dijaloga su propali i moraju se zamijeniti procesom koji uključuje odgovornost za korumpirane zvaničnike u pravosuđu i opipljivu finansijsku podršku za konkretne i transparentne reforme.
- Teška ekonomska situacija se ne može poboljšati ako se ne reformira korumpirani javni sektor i implementiraju postojeći zakoni, uključujući i jedinstven sistem zapošljavanja u civilnim službama kao i depolitizaciju tržišta rada. Dalekosežni program zapošljavanja baziran na zaslugama a ne na političkim vezama može se izvesti samo u transparentnijem zakonskom okruženju.
- Javno prihvatljiv plan za transparentnu privatizaciju preostalih javnih preduzeća (i raspodjele imovine) treba postaviti na svoje mjesto.
- Prošle privatizacije moraju biti revidirane i podignute optužnice za kriminal protiv onih koji su počinili privredne zločine.

IV. Javnost – ne političke elite – je glavni korisnik reformi u BiH i glavni inicijator za promjene u zemlji.

- Reformski proces pod okriljem EU ne može ostati tehnokratska vježba bez uključivanja javnosti. Mora se otvoriti otvorena debata o procesu postizanja reformi.
- EU i SAD mogu graditi podršku za zajedničke reforme direktno unutar korisničkih grupa, a onda raditi sa elitama; a ne obrnuto.
- Građane treba podržati kao izvršitelje promjene u ključnim reformskim oblastima, koje su bitne za njih: poljoprivreda, zakon o radu, javne službe, obrazovanje i socijalna sigurnost.

V. Dok se dugoročno ne zamijeni manjkavi dejtonski sistem, treba da ga poštuju i primjenjuju i lokalni i međunarodni akteri.

- EU i SAD moraju podržati dugoročnu ustavnu mapu puta poticanjem inicijativa koje dolaze iz lokalnih zajednica i koje se temelje na stvarnoj odgovornosti.
- Dugoročno, da bi se bilo koji euro-atlantski plan materijalizovao u budućnosti, Dejton treba reformirati a dosad ignorirane odluke Evropskog suda za ljudska prava trebaju biti implementirane: Mišljenje Venecijanske komisije iz 2005. Je ključno po ovom pitanju.
- EU i SAD ne treba da nameću rješenja izvana.

- Novi ustav mora biti rezultat široke javne debate o budućnosti i smjeru BiH, uključujući i šire implikacije članstva u EU.